

CEALKKE DEARVVUOĐAID 2 VÁSTÁDUSAT

1 A Miten kerrot ystävällesi, että...

Dát lea min luohkká.
Duot lea munno viellja.
Sin eanu lea badjeolmmoš.
Min gánda/bárdni máhtá juo vaikko maid.
Dudno eadni lea oahpaheaddji.
Min áhčči diehtá buot/visot.

1 Á ... Johan Turi...

1. Kertomus saamelaisista.
2. Syyskesästä.
3. Lapsen hoidosta.
4. Saamelaislasten koulukursseista.
5. Poron taudeista.

1 B ... birra

1. Aion kertoa siitä, kun kuljin ympäri maailmaa/maailman.
2. Lapset pyörivät äidin ympärillä ja kinastelevat lähtemisestä.
3. Mitä sinä olet siitä kuullut?
4. Paketin ympärillä on naru.
5. Birit-Inga puhuu siitä, kun hän kulkee ympäri kuntaa.

1 C Vastaa

Elle lea unni.
Son lea Káre nieiddaš/nieida.
Biera lea Sire bártnáš/gánddaš.
Mun lean nieida/bárdni. (áhči nieida/eatni
bárdni/Sire nieida/Máhte ja Ánne bárdni jna.)

1 Č Täydennä

Mun deaivvadan
Moai deaivvade**etne**
Mii deaivvadat/deaivvadit

Don deaivvadat
Doai deaivvade**ahppi**
Dii deaivvade**hpet**

Son deaivvada
Soai deaivvade**eaba**
Sii deaivvadit

Mun **in** deaivvat
Moai **ean** deaivvat
Don **it** deaivvat

Doai **eahppi** deaivvat
Son **ii** deaivvat
Soai **eaba** deaivvat

Mii **eat** deaivvat
Dii **ehpet** deaivvat
Sii **eai** deaivvat

1 D paritontavuinen verbi, taivutus

1. deaivvada	2. deaivvadat
3. lean	4. ii leat
5. muitalat	6. oahpaha
7. johtaletne	8. čakŋjaleahppi
9. boradeaba	10. ean leat
11. eahppi deaivvat	12. eaba háleš
13. doamihehpet	14. eat leat
15. lehpet, johtaleaba	16. geahčadit
17. deaivvadit	

2A Taivuta

Mun	gullán	stivren	duddjon
Don	gullát	stivret	duddjot
Son	gullá	stivre	duddjo
Moai	siđvájetne	lubmejetne	belkojetne
Doai	siđvábeahhti	lubmebeahhti	belkobeahhti
Soai	siđvába	lubmeba	belkoba
Mii	veallát	lávét	dingot
Dii	veallábehtet	lávebehtet	dingobehtet
Sii	veallájit	lávejít	dingojít

2Á Täydennä

1. Liissä ja Máret ballába olgun.
2. Mun duddjon juohke beaivve.
3. Son gullá gopmiid.
4. Soaihan buohccába guktot.
5. Dii lávebehtet álot maŋŋonit skuvllas.
6. Bussá gullo njávgumin olgun.
7. Buohcci olbmot veallájit seanggas.
8. Mii boggát soffás.

2B Muuta kieltomuotoon

Mun in johttá.
Don it doarrá.
Mii eat siđvá.
Moai ean čirro.
Sii eai ballá.
Doai eahppi lebbe láđđi.
Son ii čurtá áittis.
Dii ehpet dolle Kárášjohkii.
Dat ii fidne ollu biepmu.
Moai ean gurre dallearkka.
Doai eahppi boggá seanggas.
Sii eai mále seinniid.
Geat eai dohkke dohko?

2Č Vastaa

Danin go dalle buot joavdelas olbmot máhcet máttás ja mii báhcit deikke iehčanassii.
Danin go son ballá seavdnjadasas.
Eai leat.
Mun balan...

3A Taivuta perfektissä

1. lean fitnan
2. leat vázzán
3. lea ožžon
4. letne oahpahan
5. leahppi gárvvistan
6. leaba muitalan
7. leat veallán
8. lehpet fidnen
9. leat gullon

3 A Vastaa

Soai mannaba Máhte biillain.

Son eahpida ahte Biret-Inggás lea allergiija.

Sus lea oaivi bávččas ja čoavjedávda maid. Son goallu ja lea veajuheapme.

Son/Doavttir addá dálkasiid ja váldá vara.

3 B Taivuta perfektissä

lean ožžon

lea viežžan

letne oahpahan

lea bávččastan

leat čužžon

leahppi ringen

leat buktán

leaba leiken

leppet váldán

Kieltomuoto:

in leat fállan

it leat veallán

ii leat mearridan

ean leat muitán

eahppi leat stellen

eaba leat hálidan

eat leat leikon

ehpet leat vuosšan

eai leat geargan

3 C Dearvvasvuodadikšu luhtti

Mus lea oaivi bávččas.

In dieđe, in leat mihtidan dan.

Dat lea leamaš maid veahá rašši/bavččas.

Mo dat orru?

Maid mun galgган dahkat?

Muhto veahkehago dat?

Dat lea várra duohta. Giitu ollu.

Na buorre, mun dáhtun/bivddán.

Oaidnaleapmái.

3 Č Goas don galggaat...

váldit gosahatdálkasa?

mannat doaktára lusa?

orrut ruovttus?

mannat hissegii?

váldit dálkasa?

juhkat báhkka sávтта?

mannat bátneadoaktára lusa?

mannat nohkkat?

mihtidit febera?

nissut njuni?

Go lea gosahat.

Go lea feber.

Go lean buozus.

Go lea čoavjedávda.

Go lea nuorvvu/feber.

Go lea čotta bávččas/rašši.

Go lea bátnevearka.

Go lean illávejiid.

Go goaluha.

Go lea nuorvvu.

3 D Käännä

Mistä on kipeä?

päänsärky
silmissärky

hammassärky
kurkkukipu

vatsakipu

yskä

kuume

Miksi on kipeä?

lukenut pitkään pimeässä
katsonut TV:ta
pelannut tietokoneella

reikä hampaassa
paleltunut/kylmettynyt
tupakoinut liikaa

nälkä
syönyt liikaa
syönyt pilaantunutta ruokaa
ei tietoa

kulkutauti

kylmettynyt

Mitä voit tehdä?

laita paremmat valot
ota lääkettä
hanki silmälasit
lopeta ajoissa pelaaminen
nuku vähän aikaa
mene lääkäriin
kietaise kaulaliina
älä tupakoi, lopeta kokonaan
syö
syö vähemmän
katso mitä syöt
mene lääkäriin
mene lääkäriin
ota yskänlääkettä
pukeudu paremmin

3 D Muuta verbit perfektiin

lea leamaš,
lean váldán,
lea bávvččastan
lea njiellan,
lea borran,
lea borran,
iige (čoaŋji) leat bávvččastan
lean mannan,
in leatge fitnan,
lea sáhttán
lean ringen,
lea vearkan
ii leat bávvččagan
leat ferten,
it leatge leamaš
lea dutkan,
lea ožžon,
leaba gártan

4 A Vastaa

Son áigu báidnit, smarfehit ja váldit sárgáid vel.
Son oazžu áiggi diibmu vihtta.
Soai hálešteaba Šamana Duo birra.
Son geargá čieža áigge ja hommá máksá čuođi guhttalogivihhta euro.

4 Á Maksaminen

a. ollugo máksá
b. máksá
a. Dá --- euro, leage buorre.
b. Giitu! Ja dá ruovttoluotta, leage buorre!
a. Giitu, oaidnaleapmái.

4 B Rahan nostaminen, saldon kysyminen

a. Ollugoson mus lea ruhta konttus?
b. Saldo lea...
a. Lokten čuođi logi euro, giitu!
b. Dá čuođi logi euro, leage buorre!

4C Valuutan vaihto

Olet lähdössä Norjaan ja tarvitset kruunuja. Vaida itsellesi pankista ne. Keskustelumalli:

- a. Hálidan lonuhit alccen ruvnnuid. Ollugo oaččon ruvnnuid golmmain čuđiin euroin?
- b. Kursa lea sullii 7,41, nu ahte oaččot golmmain čuđiin euroin sullii 2223 ruvnu.
- a. Naba nuppegežiid, ollugo dahká euroin 2500 ruvnu?
- b. Vuordde(s) veahá, mun rehkenasttán...dat dahká 193,75 euro. Dalle kursa lea sullii 7,75.
- a. Na, mun oasttán daid ruvnnuid dál. Válldán vaikkoba 2200 ruvnu.
- b. Giitu. Dat dahká 163,02 euro. Dá ruvnnut...2200 ruvnu, leage buorre.
- a. Giitu! Oaidnaleapmái.

4C Rahan tallentaminen

- a. Hyvää päivää, laittaisin tämän rahan omalle tilille.
- b. Paljonko sinulla siinä on?
- a. Tuhat euroa ja 550 kruunua.
- b. Kruunut täytyy ensin vaihtaa euroiksi.
- a. No niin tietenkin.

Pankkineiti laskee...

- b. Kruunut tekevät 70, 96 euroa.
- Yhteensä tekevät 1070, 96 euroa.
- Kirjoitatko nimen alle, tuolle viivalle.
- a. Tähänkö?
- b. Siihen juuri.

Sinä kirjoitat ja ojennat paperin takaisin.

- a. Paljonko minulla nyt on rahaa?
- b. Täällä on 1867 euroa ja 10 senttiä.
- a. Kiitos.
- b. Kiitos, näkemiin.

4D Valitse oikea muoto

ruđa

ruhta

Ruđa

ruhta

ruhta

4D Bámkkus

- a. Ollugoson mus lea ruhta konttus?
- b. Mii lea konttu nummir?
- a. Dat lea 112597-5536
- b. Dáppe lea 6,90.
- a. ligo bálká leat vel boahtán?
- b. Ii, dat boahtá ihttín.
- a. Dalle boadán ihttín ođđasit.

Toisena (seuraavana) päivänä.

- a. ...munnje lea boahtán ruhta?
- b. Palkka on tullut tänään. Täällä on nyt 1399,90 euroa.
- a. Lokten gávccilogi euro.
- b. Giitu, dá leage buorre.
- a. Naba láigu?
- b. Se ei ole vielä maksettu...muhto mávssán dan vel otne/odne.
- a. Buorre, buvttán eará rehkegiid dasto ihttín.

Muhto ollugoson Norgga ruvnu kursa lea dál?

- b. Áiggotgo lonuhit ruvnnuid?
- a. Áiggon, muhto easkka boahtte vahkus.
- b. Onko sinulla muuten kotona tietokone ja internetyhteys?
- a. Lea.
- b. No oletko miettinyt että voisit maksaa laskusi verkon kautta tietokoneella kotona vaikka ympäri vuorokauden?

- a. ...onko se vaikeaa?
- b. Ei. Minä annan sinulle tässä ohjeet, pääset käydä tutustumassa pankin sivuille. Tästä näet myös, miten voit käydä harjoittelemassa siellä. Yritäpä käydä ja tule sitten käymään täällä. Soita jos tulee erityisiä vaikeuksia.
- a. Giitu, munba finan.

5 A Taivuta sijamuodoissa

gáma, -pm-:g	kenkä		nisu, -sso-:n	nainen	
	yks.	mon.		yks.	mon.
nominatiivi	gáma	gápmagat	nominatiivi	nisu	nissonat
gen-akk.	gápmaga	gápmagiid	gen-akk.	nissona	nissoniid
illatiivi	gápmagii	gápmagiidda	illatiivi	nissonii	nissoniidda
lokatiivi	gápmagis	gápmagiin	lokatiivi	nissonis	nissoniin
komitatiivi	gápmagiin	gápmagiiguin	komitatiivi	nissoniin	nissoniiguin
essiivi	gáman		essiivi	nisun	

eana, -tn-:m	maa		feaskkir, -ská-	eteinen	
	yks.	mon.		yks.	mon.
nominatiivi	eana	eatnamat	nominatiivi	feaskkir	feaskárat
gen-akk.	eatnama	eatnamiid	gen-akk.	feaskára	feaskáriid
illatiivi	eatnamii	eatnamiidda	illatiivi	feaskáarii	feaskáriidda
lokatiivi	eatnamis	eatnamiin	lokatiivi	feaskáris	feaskáriin
komitatiivi	eatnamiin	eatnamiiguin	komitatiivi	feaskáriin	feaskáriiguin
essiivi	eanan		essiivi	feaskkirin	

luomi, -pmá-:n	hilla		oahpis, -hppá-	opas, tuttu	
	yks.	mon.		yks.	mon.
nominatiivi	luomi	luopmánat	nominatiivi	oahpis	oahppásat
gen-akk.	luopmána	luopmániid	gen-akk.	oahppása	oahppásiid
illatiivi	luopmánii	luopmániidda	illatiivi	oahppásii	oahppásiidda
lokatiivi	luopmánis	luopmániin	lokatiivi	oahppásis	oahppásiin
komitatiivi	luopmániin	luopmániiguin	komitatiivi	oahppásiin	oahppásiiguin
essiivi	luomin		essiivi	oahpisin	

gahpir	lakki		gáđáš, -ht-	kade	
	yks.	mon.		yks.	mon.
nominatiivi	gahpir	gahpirat	nominatiivi	gáđáš	gáhtašat
gen-akk.	gahpira	gahpiriid	gen-akk.	gáhtaša	gáhtašiid
illatiivi	gahpirii	gahpiriidda	illatiivi	gáhtašii	gáhtašiidda
lokatiivi	gahpiris	gahpiriin	lokatiivi	gáhtašis	gáhtašiin
komitatiivi	gahpiriin	gahpiriiguin	komitatiivi	gáhtašiin	gáhtašiiguin
essiivi	gahpirin		essiivi	gáđášin	

biras:rr	ympäristö	
	yks.	mon.
nominatiivi	biras	birrasat
gen-akk.	birrasa	birrasiid
illatiivi	birrasii	birrasiidda
lokatiivi	birrasis	birrasiin
komitatiivi	birrasiin	birrasiiguin
essiivi	birasin	

hivsset:g~h	vessa	
	yks.	mon.
nominatiivi	hivsset	hivssegat/hivssedat
gen-akk.	hivssega/hivsseda	hivssegiid/hivssediid
illatiivi	hivssegii/hivssedii	hivssegiidda/hivssediidda
lokatiivi	hivssegis/hivssedis	hivssegiin/hivssediin
komitatiivi	hivssegiin/hivssediin	hivssegiiguin/hivssediiguin
essiivi	hivssegin/hivssedin	

luhtat:h	lutikka		mánáš:ž	lapsonen	
	yks.	mon.		yks.	mon.
nominatiivi	luhtat	luhtahat	nominatiivi	mánáš	mánážat
gen-akk.	luhtaha	luhtahiid	gen-akk.	mánáža	mánážiid
illatiivi	luhtahii	luhtahiidda	illatiivi	mánážii	mánážiidda
lokatiivi	luhtahis	luhtahiin	lokatiivi	mánážis	mánážiin
komitatiivi	luhtahiin	luhtahiiguin	komitatiivi	mánážiin	mánážiiguin
essiivi	luhtahin		essiivi	mánážin	

vuoluš, -ullo-	alunen
	yks.
nominatiivi	vuoluš
gen-akk.	vulloša
illatiivi	vullošii
lokatiivi	vullošis
komitatiivi	vullošiin
essiivi	vuolušin

5A Kirjoita mallin mukaan

gámmára
hivssiega
feaskára
biergasa
vieljaža
goruda
njoammila
rievssaha

5B Taivuta gen./akk.:ssa

muohttaga
luopmána
nissona
rievssaha
állapa
fatnasa
Gutnela
isida
goruda
čuohtnjága
Jesusa
gávpoga
gurrosa
biktasa
váhnema
Ristena
snihkkára
vahága
boarrása
ráhkkása

gielu, -illo-:m	hyytymä
	yks.
nominatiivi	gielu
gen-akk.	gilloma
illatiivi	gillomii
lokatiivi	gillomis
komitatiivi	gillomiin
essiivi	gielun

5C Beana. Käännä saameksi...

Beana lea olbmo buoremus skihpár.
Beatnaga galgá biebmat juohke beaivve.
Liikotgo don beatnagii?
Leago du beatnagis seaibi?
Mun stoagan iežan beatnagiin.
Buot beatnagat eai leat olbmo skihpárat.
Divttátgo don beatnagiid ruohtadit luovus.
Muitte addit beatnagiidda maid čázi.
Mu beatnagiin lea suhkkes guolga.
Beatnagiiguin sáhtta maid meahcástit.
Ale gátte bussá beanan.
Ii golgobeatnaga galgga gulgii geahččat.
Lunje liiko leat Juhániin meahcis.

5Č Vastaa kysymyksiin

1. Máhtte lea mannamin Eanodahkii.
2. Son áigu dohko poastabiillain.
3. Doppe lea Sámi bálgošiid čoahkkin.
4. Dat vuolga Ohcejogas.
5. Ii beasa.
6. Juogo Roavvenjárgga bokti dahje lonuhit
Soađegilis biilla.
7. Mun manašin

5D Täydennä

Heahtái
Heahtás
Ohcejohkii
Avvilis
(omd. Roavvenjárggas)
(omd. Roavvenjárgii)

5E Kysele kaveriltasi

Gosa vuolggát?
Goas, iddes, beavit, eahkes/eahkedis...?
Galli áigge leat doppe?
Mo vuolggát, jna...

6A Mieti yhdessä opettjana kanssa...

čuoika, boazu, oarri, giellavealgu, ealga/sarvva,
cuoppu, njukča, ledjon, tiger, elefánta

6Á Etsi supistumavartaloisia...

bálggis, rásttis, fális, steažžalakkis, boazu, boaru

6B Täydennä mallin mukaan

viisá
edno
gistá
bohcco
vielpá

6C cuoppu, -ubbo-

	yks.
nominatiivi	cuoppu
gen-akk.	cubbo
illatiivi	cubbui
lokatiivi	cubbos
komitatiivi	cubbuin
essiivi	cuoppun

6Č rásttis, -stá-:Ø

	mon.
nominatiivi	rástát
gen-akk.	rástáid
illatiivi	rástáide
lokatiivi	rástáin
komitatiivi	rástáiguin
essiivi	rásttisín

6Đ olmmoš, olbmo

	yks.	mon.
nominatiivi	olmmoš	olbmot
gen-akk.	olbmo	olbmuid
illatiivi	olbmui	olbmuide
lokatiivi	olbmos	olbmuiin
komitatiivi	olbmuiin	olbmuiiguin
essiivi	olmmožin	

vievssis, -ksá-:Ø

	yks.	mon.
nominatiivi	vievssis	vieksát
gen-akk.	vieksá	vieksáid
illatiivi	vieksái	vieksáide
lokatiivi	vieksás	vieksáin
komitatiivi	vieksáin	vieksáiguin
essiivi	vievssisin	

boaru, -orro-

	yks.	mon.
nominatiivi	boaru	borrot
gen-akk.	borro	borruid
illatiivi	borrui	borruide
lokatiivi	borros	borruin
komitatiivi	borruin	borruiguin
essiivi	boarun	

vuovdnáihne

	yks.	mon.
nominatiivi	vuovdnái	vuovdnát
gen-akk.	vuovdná	vuovdnáid
illatiivi	vuovdnái	vuovdnáide
lokatiivi	vuovdnás	vuovdnáin
komitatiivi	vuovdnáin	vuovdnáiguin
essiivi	vuovdnájin	

7A Täydennä...

Deanu aldi lei hui galmmas oaggut mannan ija.

Mu čalbmelásat gahčče **Detnui**.

Otne eat vuolgge **Deanu ala** goallut.

Deanu šaldi lea báiki Norggas.

Deanus leamaš hui galbma čáhci dán gease.

Deanu čázi ii sáhte juhkat.

Turisttat suhket viššalit **Deanu aldi**.

Gilletgo vuolgit **Deanu ala** dál?

Mánnga olbmo leat heavvanan **Detnui**.

Deanu aldi eai oidno galle olbmo suhkamin.

7A Taivuta...

smihhten	dahket
oakkui	luitet
vudjen	vajáldahtii
čanai	válddii
áigot	čohkohallen

7B

1. In vuolgán Máhtiin oaggut.
2. Juhán áiggui vuolgit Deanu ala.
3. Gii gottii guoli?
4. Don čatnet dolgevuokka siibmii/durgui.
5. Máhtte imaštalai, go buohkat vulge joga ala.
6. Rassen ikte stuorra guliin.

7C

Son ii goddán guoli.

Son ii oggon ihkku.

Dat ii orron leamen stuorra luossa.

Don it suhkan gáddái.

Mun in suhkan Deanu.

Don it oassálastán gilvui.

Mun in sáhtán čatnat dolgevuokka.

Gánda ii rassan guliin.

7Č

beasaime

sugaide

čuoččuiga

oakkuide

vuojaim

gurrehalaiga

čanaiga

luittiiga

áigguide

mealuime

7D Suomenna

Englantilaiset herrat ensimmäisinä Tenolla

Teno oli vapaa-ajan kalastuksen suhteen outo autioseutu aina vuoteen 1857, jolloin kuusi englantilaista herrasmiestä lähti kahtena eri ryhmänä tutkimaan Tenoa. Ensimmäisessä ryhmässä lähtivät herrat Charles Hambro, Merthyr Guest, Clover ja Smith. Toiseen ryhmään, joka lähti vähän myöhemmin liikkeelle, kuuluivat John Y. Sargent ja Sir Henry Pottinger. Sir Henry Pottinger kirjoitti kirjan omista kokemuksistaan. Kirjan nimi oli Teno on pohjoisten seutujen kruunu. Molemmat ryhmät olivat yhtä mieltä siitä, että matka Tenolle oli kova ja tiet hirveän huonot, jos sellaisia ollenkaan oli. Kun Pottinger ja Sargent pääsivät joen latvaan, kulkivat he nopeasti jokea pitkin itse Tenolle, missä he olettivat parhaiden kalapaikkojen olevan. Jokea pitkin kulkemisesta oli muutakin hyötyä kuin nopeus, nimittäin se, että sääsket eivät päässeet kiusaamaan.

7E Taivuta

oakkuimet	golggaimet
vujiidet	čanaidet
vuojaimet	čoluidet
sugadalle	suhke

7F Käännä suomeksi

1. Sii suhke gáddái.
2. Mii vujiimet savvona bajágeahčái.
3. Dii geahčaidet Máhte dolgevuokkaid.
4. Mii manaimet luossagilvui, eatgo mannange?
5. Min Máhtte gottii dušše smávva guliid.
6. Manin/Manne dii vulggiidet oaggut?
7. Mii eat oaidnán guliid njuikumin.
8. Sii rasse stuorra luosain.
9. Dii dáiddiidet oggon oppa ija.
10. Mii manaimet dolastallat gárgui.
11. Juogo sii válde gova guolis?
12. Mii buođuimet mannan geasege.

7H Käännä siniset kohdat suomeksi

1. Kolmesti peräkkäin kaapannut Norjan mestaruusvoiton.
2. Äskettäin nimettiin kuluvan (tämän) vuoden moottoriurheilijaksi.
3. Ei ole hänestä kuulunut saamelaisissa juorupuheissa ennen kuin vasta viime aikoina.
4. kehittyminen vaati suurempaa satsausta kuin vain olla kotona neljän seinän sisällä.
5. asunut Kongsbergissä, jonne häntä veti suuri rakkaus ja hyvä moottoriurheilu ympäristö.
6. varjo pimensi yhteyden tyttöön ja he erosivat.
7. Tulevana puolivuotiskautena hän osallistuu
8. Ainakin.
9. Olen lyönyt (voittanut) parhaat amerikkalaiset ajajat.
10. En ole sellainen joka päähänpistosta hakeutuu tekemään rohkeita temppuja (tekoja)

8A Täydennä

Mun málestin	Moai málest eimme	Mii málest eimmet
Don málestit	Doai málest eidde	Dii málest eiddet
Son málestii	Soai málest eigga	Sii málest edje

Mun in málestan	Moai ean málestan
Don it málestan	Doai eahppi málestan
Son ii málestan	Soai eaba málestan

Mii **eat** málestan

Dii **ehpet** málestan

Sii **eai** málestan

8A Kirjoita oikeaan muotoon...

1. málestii	12. eaba viežžalan
2. málestit-	13. eat lean
3. ledjen	14. leiddet
4. ii lean	15. geahčadedje
5. viehkalit	16. njázudii, eat
6. oahpahii	vuojašan
7. guovlaleimme	17. gárvodeimmet
8. čakŋaleidde	18. boradeimmet
9. boradeigga	19. málestedje
10. ean lean	20. ledjet-
11. eahppi málestan	

8B Kettu ja jänis

Eräänä pakkasyönä jänis hyppeli hyvin kovasti kun ei tarjennut hiljaa olla.

Sitten tulee kettu ja kysyy:

- Miksi olet niin iloinen nyt?
- Siksi koska olen mennyt naimisiin.
- No, se on hyvä.
- Ei ole hyvä, koska minun vaimoni on paha.
- Niinkö? Se kyllä on kauheaa.
- Ei ole kauheaa. Minä olen saanut rikkaan vaimon.
- Se on hyvä.
- Ei se ole hyvä, koska viime yönä paloi minulta talo. Nyt ei ole enää minulla mitään.
- Se on kyllä paha.
- Ei ole paha, kun paloi vielä minulta se paha vaimokin, heh heh heh...

8D Goas don čorget?

Mainna don noavkkukat?
Mainna fas bassalattat?
Mainna basat lihtiid?
Mainna basat láhttiid?
Mo fidnet láhtteránu čorgadin?
Masa dárbbášat láhttekustta?
Leago suohtas bassat lásaid?
Goas don geavahat bulvariid?
Goas fas doidinávdnasa?
Naba gii doalvu luniid?
Maid don liikot čorget?
Maid fas it liiko čorget?
Gii du bearrašis čorge dábálaččat hivssega?

8D Täydennä

ledjen viehkan
ledjet boah tán
lei gorrón
leimme oahpahallan
leidde finadan
leigga orustan
leimmet fárren
leiddet veallán
ledje sorrón

8E Kertaa

Gii, Mii
Mii, mii
Manin, Makkár
Goas, gosa, gii
Man boaris
ligo
Leatgo, Leago

9A Etsi supistumaverbejä

lávii, áddii, čohkkái, huhttát, njeazzái, fertii, lávii

Vástádušat

Novkkiin.

Bassaladdanmašiinnain.

Lihttebassanmašiinnain.

Bassanmoppain.

Biggohemiin ja noavkumiin.

Kustet láhtti.

De lea/li leat.

Go bassalattan.

Go doiddán biktasiid.

omd. Mun doalvvun...

omd. Mun liikon sihkkut gavjjaid.

omd. In liiko čorget bivttaskáhpe.

Eadni/áhčči/oabbá...

9Á Lue ja vastaa

Juhánis lea boazobeana.

Dat lei sávri ruohttat ja cielai dalle go isit gohčui.

Dat niegadii, ahte son višai duoddaris ealu.

Dat sáhtii oaidnit riebanana, njoammiliid ja sáhpániid.

9B Taivuta yks. preteritissä

gullájin	stivrejin	duddjojin
gullájit	stivrejit	duddjojít
gullái	stivrii	duddjui

9C Taivuta kaks. preteritissä

siđváime	lubmiime	belkuime
siđváide	lubmiide	belkuide
siđváiga	lubmiiga	belkuiga

9Č Taivuta mon. preteritissä

vealláimet	láviimet	dinguimet
vealláidet	láviidet	dinguidet
veallájedje	lávejedje	dingojedje

9D Täydennä

1. huhtái/náđđái
2. njeazzái
3. gullái
4. lávii
5. áddii
6. čohkkáiga
7. ballájedje
8. huhtáimet

9E Muuta pret. kieltoeroon

Mun in veallán.
Don it náđđán.
Mii eat ballán.
Moai ean čirron.
Sii eai láven.
Doai eahppi oidnon dáppe.
Son ii fárren gávpogii.
Dii ehpet dollen Kárásjohkii.
Dat ii fidnen ollu biepmu.
Moai ean gurren dallearkka.
Doai eahppi boggán seanggas.
Sii eai málen seinniid.
Geat eai dohkken dohko?
Gii ii fárren eret dáppe?

9F Valitse oikea väittämä

Beana álggii hálidit olbmo lusa danin go:

Meahciealliide lei biebmua dalle go:

Beana hálidii:

Go beana lei fitnan sápmelačča siiddas, dat lei:

Go sápmelaš lei headis bohccuid čohkkedettiin:

Go beana lei veahkehan sápmelačča, sápmelaš:

Go beana lei veahkehan sápmelačča:

Go beana fas vulggii meahccái, dat oinnii:

Beana oinnii meahcis:

Beana gávnnai meahcis:

Beana oaččui olbmos bálkán:

2. Das lei dávjá nealgi
2. Bohccot ja návddit leat seammá sajis.
1. Álgit bálvalit olbmo.
3. Guldalan ja geahččan sápmelačča barggaid.
2. Cielai dego beana.
2. Dáhtui beatnaga bálván.
4. Dat oaččui čuohkat liema.
2. ahte návdi lei goddán njoammila.
2. ollu sierra ealliid luottaid.
1. iežas guoimmi borron.
2. liema ja dávtiid.

10A Poimi adjektiivit ...

odđa: attr.	hálbbes: attr.	čáppa: attr.	ruoná: attr.	ránes: attr.	galjes: attr.
guhkes: attr.	buori: pred.	fiskes: attr.	assás: attr.	galjit: pred.	baskkit: pred.
čuvges: attr.	alit: attr.	oahpes: attr.	romit: pred.	odđa: attr.	fiskada: pred.
hálbbes: attr.	ivdnái: pred.	čáhppes: attr.	ruoná: pred.	ruoná: pred.	odđa: attr.
amas: attr.	uhca: attr.	stuorra: attr.			

10Á Predikatiiviharjoitus

1. Girjjit leat hálbbit.
2. Dat mánát eai lean láikkít.
3. Muhtun olbmot leat ujut.
4. Ádját leat jálut.
5. Nuorra nieiddat leat dávjá seakkit.
6. Diet áhkut eai leat nuoskkít.
7. Gopmit leat romit. Ánddet leat čeahpit.

10B Muuta monikkoon

1. Dat muittut leat hui áhkídat.
2. Albmát leat viššalat.
3. Min gánndat leat hilbadat.
4. Geađggít leat lossadat guoddit.
5. Nuorat leat lášmadat.
6. Geat leat nággárat?
7. Vuovddit leat suohkadat.
8. Guolggat leat čáhppadat.

10C Käännä saameksi

Makkár lávka dus lea?

Mus lea fiskes lávka.

Gean lávka lea ruoksat?

Leago duot ruškes lávka du?

Leago dus alit gahpir?

Gean dát čáhppes suohkku lea?

Dus lea čáppa oránša báidi.

Leago dát vilges busir du mielas ropmi?

Mu mielas duot violeahtta báidi lea čáppis/čáppat.

Mus dahká miella oastit duon ruoná ullobáiddi.

Muhto dat lea menddo divrras.

10Č Mat ivnnit?

oránša, ruoksat, vielgat, ruoná, ruškat, violeahtta, fiskat, alit, ránis, čáhppat

10D Váriharjoitus

Mu rukses báidi lea duolvvas.

Mu duolva báidi lea ruoksat.

Ándde ruškes biila ii leatge billašuvvan.

Geassit leat muorain ruoná lasttat.

Čuvgesrukses pánter lea gávvil.

10Đ Kirjoita...

ruoksat,

vielgat

fiskes

Ruoksat

rukses

Fiskat

Čáhppat

Čáhppes

Alit

Alit

Vielgat

vilges

10E Ságastanmálla:

- Man stuoris dat galgá leat?
- Naba ivdni?
- De leat, gea dá lea dákkár rukses busir.
- Na dát máksá 52 euro.
- Iskkadanlanjat leat doppe don čiegas.
- De lea, munba ozan. Gea dá.

10F Nimeä vaatteet

jáhka, ullobáidi, čuvla, ullogahpir, slipsa, báidi, farmarbuvsat, buvsat, vuolpu

10G Attribuuttiharjoitus

1. Máhtte lea duđavaš olmmoš. Sus sáhtta dadjat:
Die lea lihkolaš almmái.
2. Mii čohkkát restoránja vuollegis beavddi guoras.
3. Asehis skuvlagirji lea somás skuvlagirji.
4. Gullen odne/otne buori máidnasa/ buorre máidnasa.
5. Dat oanehisjuolggat nisu lea čáppis/čáppat.
6. Mis lea čeahpes mánná, muhto ránnjá čivga ii dieđusge leat čeahppi.
7. Mu oabbá lea jálus olmmoš.
8. Go vižžen poastta, doppe bođii čáppa koarta.
9. Go ledjen nuorra, ledjen gievras almmái.
10. Jusse lea unna mánná. Jussege lea lihkolaš olmmoš.

11A Lue ja selitá

Ánde lohka iežas leat muhtumin hui hilbat.
Máret smiehtai dan, go son lea nu udju.
Ruškes čalmmiide, čáhpes vuovttaide,
veahkkáivuhtii ja hállásvuhtii.
Go Máhtte lea ustilaš, susge leat čáhpes vuovttat
ja son lea viehka guhkes almmái.

11C Makkár?

Vástádusmálle:

Dál lea čáppa dálki.
Mannan geassi lei galmmas.
Mus lea badjelis ruškes busir.
Borramuš lei menddo sálttis, muhto muđui buorre.
Mun in liiko ----
Mu latnja lea dávjá moivvas. / Mu latnja lea čorgat.
Matematihkas ožžon ----
Suomagielas ožžon ----
Mus leat alit čalmmit.

11Č Miten sanot, jos joku on...

ohuthiuksinen	njárbesvuovttat
leveäpyllyinen	govdabađat
kaksoisleukainen	duppalgáibbat
laihajalkainen	ruoinajuolggat / guoirajuolggat
suoranenäinen	njuolggonjunat
kippuranenäinen	gavvarisjunat
kyömynenäinen	skoalbmjenjunat
tuuheatukkainen	suhkesvuovttat
kiharatukkainen	smarfevuovttat
suorahiuksinen	njuolggovuovttat
leveäharteinen	govdahárdot / hárdui
lihavaposkinen	buoiddesmuđot
pystynenäinen	cirkenjunat
ruskeasilmäinen	ruškesčalmmat

11D Sano saameksi...

Buorrelágan gáhku
Stuorranjálmmat nisu
Fuoneslágan / Heajoslágan iešdovdu
Váttislágan iskkus
Fuoneslágan gullu
Villalágan mánná
Vuogaslágan busir

11E Harjoitus, vertailuasteet

"Mii verdiidit..." unnit, stuorát, uhcit/unnit, stuorát
"Dá leat..." guhkit, nuorat
"Man guhkki lea..." guhkit, oanehut, guhkimus
"Biret-Ingá áigu..." divrasut/divrasabbo, divras(e)
amos, unnimus, divras(e)amos
"Eatnis lea..." ođđas(e)amos ođđasut/ođđasabbo
Kirjoita oikeaan muotoon... buoret, buoremus

11F Adjektiivien vertailu

gen-akk.	komparatiivi	superlatiivi
unni	unnit	unnimus
stuorrá	stuorát/stuorit	stuorámus/stuorimus
čeahpi	čeahpit	čeahpimus
čuorbbi	čuorbbit	čuorbbumus
váddása	váddásut/váddás(e)abbo	váddásamos,váddáseamos
álki	álkit	álkimus
apmasa	apmasut, apmas(e)abbo	apmasamos, apmaseamos
oahppása	oahppásut, oahppás(e)abbo	oahppásamos, oahppáseamos
lieggasa	lieggasut, lieggas(e)abbo	lieggasamos, lieggaseamos
galbmasa	galbmasut, galbmas(e)abbo	galbmasamos, galbmaseamos
oanehačča	oanehut, oanehabbo	oanehamos, oaneheamos
guhki	guhkit	guhkimus
viššala	vissalut, viššal(e)abbo	viššalamos, viššaleamos
láikki	láikkit	láikkimus
divrasa	divrasut, divras(e)abbo	divrasamos, divraseamos
hálbbi	hálbbit	hálbbimus
jierbmá	jierbmát	jierbmámus
duihmmi	duihmmit	duihmmimus
jálu	jálut	jálumus
árggi	árggit	árggimus
čáhppat	čáhppadut, čáhppad(e)abbo	čáhppadamos, čáhppadeamos
vielgat	vielgadut, vielgad(e)abbo	vielgadamos, vielgadeamos
duolvasa	duolvasut, duolvas(e)abbo	duolvasamos, duolvaseamos
buhttása	buhttásut, buhttás(e)abbo	buhttásamos, buhttáseamos
gassada (poikk.)	gasit	gasimus
seakki	seakkit	seakkimus
assá	assát	assámus
asehačča	asehut, aseh(e)abbo	asehamos, aseheamos
romi	romit	romimus
čábbá	čábbát	čábbámus
čeavlá	čeavlát	čeavlámus
vuollegačča	vuollegut, vuolleg(e)abbo	vuollegamos, vuollegeamos
suohttasa	suohttasut, suohttas(e)abbo	suohttasamos, suohttaseamos
váivvi	váivvit	váivvimus
gievrra	gievrrat	gievrramus
heaju	heajut	heajumus
garrasa	garrasut, garras(e)abbo	garrasamos, garraseamos
dipmása	dipmásut, dipmás(e)abbo	dipmásamos, dipmáseamos

11G Adjektiivien vertailu

1. Dus leat stuorát gieđat go mus.
2. Muhto Máhtes leat buot stuorámus/stuorimus juolggit.
3. Muital mital speajal, gii lea dáppe čábbámus.
4. Inká ássá stuorámus/stuorimus dálus.
5. Duot ruoksadut/ruoksadabbo jáhkka lea čábbát/čábbásut go duot nubbi.
6. Bidjetgo don dan ruđa joavdelamos dávvirii.
7. Gehččen issoramos ealligova máilmmes.
8. Gii lea du lagamus fuolki.
9. Buhttasamos firpmiin ledje eanemus guollit.
10. Váldet dan ođđasut ja buoret biilla.
11. Son lea olu gávvilut go gáttátge.
12. Ale oastte buot hálbimus dávvira, dat ii leat álot buoremus.
13. Geahčan álot buot guhkimus gánddaid/bártniid.
14. Gáttátgo, ahte viisámus olbmot hálddašit máilmmi?
15. Suohttasut livččii leat bigálusas go skuvllas.
16. Nuorra nieidan munge ledjen olu johtilut.
17. Go olmmoš lea nuorra, son lea dalle buot gievrramus.
18. Lasse Viren lei johtilamos 70-logus.
19. Buorre, buoret, buoremus.

11H Käännä.

1. Vuovdáivuodas lea ahkidis loahppa.
2. Gáđašvuoda romis ámadadju.
3. Asehisvuodas dan čáppisvuohta.
4. Lihkku lihkohisvuodas.
5. Lean dievva duđavašvuoda.
6. Vuollegašvuodain son guldalii lpmila sáni.